

25. Цивільний кодекс України : чинне законодавство зі змін. та допов. Станом на 5 червня 2013 р. [офіційний текст]. – К.: Паливода А.В., 2013. – 380 с.

26. Юридична енциклопедія : В 6 т. // Редкол.: Ю.С. Шемшученко (відпов. ред.) та ін. – К.: Укреницикл., 1998. – Т. I: А-І. – 672 с.

27. Остапенко Л.О. Юридична відповідальність за порушення права громадян на працю // Вісник Академії праці і соціальних відносин федерації профспілок України Серія: Право та державне управління. – 2013. – № 1 С. 36-39.

УДК 377.36

Н.А. Степанюк

к. е. н.,

доцент кафедри фінансів і кредиту,
Львівський університет бізнесу та права

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В МЕНЕДЖМЕНТІ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

У статті розкрито особливості застосування інноваційних технологій в менеджменті навчального закладу. Висвітлено проблеми в управлінні та запропоновано впровадження сучасних принципів та інноваційних технологій.

Ключові слова: менеджмент, освіта, інноваційні технології, навчальний заклад, управління.

В статье раскрыты особенности применения инновационных технологий в менеджменте учебного заведения. Отражены проблемы в управлении и предложено внедрение современных принципов и инновационных технологий.

Ключевые слова: менеджмент, образование, инновационные технологии, учебное заведение, управление.

The article describes the features of an application of innovative technologies in the management of the educational institution. There are the problems in the management elucidates and the introduction of modern principles and innovative technologies proposes in it.

Keywords: management, education, innovative technologies, educational institution, management.

Постановка проблеми. Актуальність теми дослідження обумовлена модернізацією сучасної вищої освіти. Нові концептуальні основи навчально-виробничого процесу, нова законодавча база потребують ґрунтовного осмислення, опрацювання, створення умов для практичного застосування на всіх рівнях управління.

В сучасних умовах важливо не лише управляти навчальним закладом, а здійснювати це розумно, відбірково, інноваційно. У теорії розроблено багато управлінських нововведень, та роль керівника полягає в тому, щоб з усіх цих нововведень відібрати найважливіші, необхідні для конкретного закладу освіти. Зрозуміло, щоб навчальний заклад мав тільки йому притаманну індивідуальність, він повинен задовольняти потребам соціального замовлення як на рівні держави, так і на рівні регіону. Конкуренція серед вищих навчальних закладів в Україні постійно зростає, вимоги до них підвищуються, всі батьки хочуть, щоб їхні діти навчались у сучасних навчальних закладах, отримали ґрунтовну професійну освіту, були підготовлені до життя, витримували конкуренцію на галузевому ринку праці. Тому, важливим для навчального закладу є розробка менеджерських підходів в управлінні та утримання конкурентних позицій.

Такий підхід вимагає наукового бачення управлінських проблем на основі впровадження сучасних принципів, методів та функцій управління навчальним закладом, пошуку інноваційних технологій, методик професійного навчання у поєднанні з управлінською діяльністю, зазначених у законі України «Про інноваційну діяльність»[1]. Це передбачає також розгляд особливостей застосування інноваційних технологій в управлінні вищим навчальним закладом для реалізації учасниками навчального процесу загальної мети та власної професійно-освітньої траєкторії, оскільки науково-технічний прогрес швидко виявляє недостатність вищої освіти в усіх сферах.

Аналіз досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури свідчить про посилення уваги науковців до вивчення основних тенденцій і специфіки підготовки кадрів в Україні, організації системи управління вищою освітою.

Дослідження інноваційних технологій в освіті ведуться з кінця 50-х років ХХ сторіччя, у вітчизняній практиці термін «інновація в освіті» почав використовуватися лише у середині 80-х років ХХ століття у зв'язку з процесами перебудови радянської освітньої системи. Проблема інноваційної діяльності в освітній сфері було присвячено чимало досліджень провідних вчених, серед яких К. Ангеловські, Л. Ващенко, О. Козлова, Н. Артикуца, М. Поташник, О. Арламов, М. Бургін, В. Журавльов, Н. Юсуфбекова, А. Ніколс, Г. Герасимова, Л. Ілюхіна, І. Бега, Л. Даниленко, І. Дичківська, М. Кларіна, О. Пехота, О. Попова, Л. Подимова, А. Прігожина, В. Сластьоніна, А. Хугорський та інші. Але, незважаючи на велику кількість досліджень у цьому напрямі, й нині відсутні єдині підходи як до визначення поняття «освітня інновація», так і до класифікації інновацій, орієнтованих на освітні цілі, що мають певні специфічні особливості та властивості.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Стрімкий розвиток інноваційних технологій стає причиною масштабних освітніх реформ, що перетворюють освіту на продуктивний сектор економіки. В Національній доктрині розвитку освіти зазначено, що в Україні повинен забезпечуватися прискорений, випереджальний інноваційний розвиток освіти шляхом оновлення змісту освіти та організації навчально-виховного процесу відповідно до демократичних цінностей, ринкових засад економіки, сучасних науково-технічних досягнень [2].

Отже, мова йде про впровадження певних інновацій у сфері освіти. З одного боку, система освіти є виробником інновацій шляхом відповідної підготовки майбутніх фахівців, з іншого – сама стає споживачем інноваційних технологій. На жаль, інноваційна діяльність у сфері освіти в Україні характеризується відсутністю цілісності та системності у розробці, обґрунтуванні та освоєнні інновацій. Нерозвиненість менеджменту інновацій в освіті – одна з головних причин низьких обсягів інвестування в такий вид інновацій в Україні.

Постановка завдання. Головною метою дослідження є обґрунтування необхідності застосування інноваційних технологій в менеджменті навчального закладу.

Виклад основного матеріалу. Загальна тенденція в управлінському стилі сьогодні виявляється у прагненні більш неформальних, демократичних, гнучких способів і методів управління. Це твердження особливо важливе керівнику для обґрунтування сутності освітнього менеджменту та конкретизації його функцій у процесі управління навчально-пізнавальною діяльністю. У процесі демократизації управління делегування повноважень є проблемою, бо тією мірою, якою повноваження (функції) не делеговані, вони централізовані.

Децентралізація повноважень вимагає їхнього оптимального розподілу як по вертикалі, так і по горизонталі. Застосовуючи методи, виділені фахівцями вітчизняної науки (постановка мети, планування, організація, контроль, регулювання), та зіставляючи їх зі складом, прийнятим в освітньому менеджменті, ми відзначаємо наявність загальних і специфічних функцій, наприклад, регулювання, мотивації, стимулювання.

Увесь комплекс освітніх потреб, які підкріплені платоспроможністю населення, формує попит на освітні послуги, у свою чергу, комплекс усіх освітніх послуг, що пропонують реальні їхні виробники (діючі освітні заклади), формує пропозицію.

Сукупність усіх установ і соціальних інститутів, які забезпечують обертання освітніх послуг, називають інфраструктурою ринку освітніх послуг.

Співвідношення між попитом і пропозицією, рух цін на освітні послуги різного роду, стан і тенденції зміни освітніх процесів – усе це являє собою економічну ситуацію на ринку та називається кон'юнктурою ринку освітніх послуг.

Стосовно діяльності системи освіти слід зазначити, що кількість навчальних закладів як виробників освітніх послуг, навчально-методичної та науково-технічної продукції достатньо велика. До того ж, ситуація на ринку освітніх послуг сьогодні така, що пропозиція значно перевищує попит. Усе це обумовлює невисокий ступінь монополізму у сфері освітніх послуг у порівнянні з іншими сферами народного господарства та промисловості та сприяє розвитку конкурентної боротьби між окремими навчальними закладами за своїх споживачів. Таким чином, в умовах ринку всі виробники освітніх послуг знаходяться між собою у відношеннях конкуренції – суперництва за кращу реалізацію своїх економічних інтересів і залучення більшої кількості споживачів освітніх послуг певного роду.

Соціально-економічні перетворення системи освіти України висунули сьогодні на передній план ряд проблем, пов'язаних із функціонуванням і розвитком освіти як галузі сфери послуг і національної економіки в цілому: різні галузі народного господарства не завжди забезпечені своєчасною підготовкою кадрів; відсутні досвід і практика визначення перспективних потреб суспільства у фахівців певного рівня професійної підготовки; діяльність системи освіти не завжди скоординована з поточними соціально-економічними та політичними завданнями суспільства і особистістю споживачів освітніх послуг; освітнє середовище постійно підлягає істотній модернізації, що викликає активні зміни в організації діяльності сфери освітніх послуг; сьогодні в освіті не повною мірою розвинений конкурентний ринок, що істотно знижує ефективність суспільних витрат на освіту і призводить до нерационального використання ресурсів; ринок освітніх послуг у країні поки що формується практично тільки з боку пропозиції, хоча в цьому процесі важливу роль повинен відігравати й попит, тобто конкретний споживач та суспільство зі своїми освітніми потребами.

Наведені проблеми сучасної системи освіти України, викликані її децентралізацією та вступом в економічні взаємовідносини з іншими суб'єктами ринку освітніх послуг, підкреслюють практично повну відсутність координуючих дій з боку керуючої підсистеми навчальних закладів стосовно навколишнього середовища, яке здійснює на сферу освіти потужний багатofакторний вплив.

Результатом інноваційних процесів слугує використання теоретичних і практичних нововведень, а також таких, що утворюються на межі теорії і практики.

Спираючись на визначення «інновацій» згідно із Законом України «Про інноваційну діяльність» [1], «інновації у сфері освіти або освітні інновації» можна трактувати як новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно підвищують якість, ефективність та результативність навчально-виховного процесу. При цьому, основними елементами «освітньої інновації» є її носій (творча особистість), який має певну інноваційну ідею (ядро інновації) та проводить інноваційний експеримент (джерело інновації); споживач інновації – студент або група студентів, слухачів (які здобувають знання з певного напрямку); а також інституції, що забезпечують упровадження інновацій у навчальний процес (заклади освіти; наукові, методичні, науково-методичні установи; науково-виробничі підприємства; державні і місцеві органи управління освітою та самоврядування в галузі освіти). Основними характерними рисами, що відображають її як специфічну категорію, є:

- цілеспрямовані зміни, які вносять у сферу освіти нові стабільні елементи (нововведення), що викликають її перехід з одного якісного стану до іншого; тобто не будь-які зміни в освіті є інновації, а лише ті, що провокують зміни цілей і результатів освіти (через її зміст) та зміну способів їх досягнення (через форми, характер та організацію навчального процесу);
- наявність специфічних особливостей, що пов'язані із соціально-психологічними та іншими аспектами педагогічної діяльності;
- інноваційні зміни можуть ініціюватися на будь-якому з рівнів освітньої системи (викладачем, студентом, керівництвом окремої освітньої установи, державними і місцевими органами управління освітою та самоврядування в галузі освіти);
- інноваційні зміни повинні здійснюватися в діяльності та мисленні всіх учасників освітнього процесу;
- інноваційні процеси у сфері освіти повинні бути безперервними та спрямованими на постійне покращання існуючої системи;
- задля забезпечення процесу постійного інноваційного оновлення освітньої сфери необхідно впроваджувати відповідні механізми управління якістю освіти;
- ефективність впровадження певної інновації значною мірою залежить від рівня сприйнятливості до інноваційних змін системи (яка впроваджує інновацію) та наявністю в неї реальних можливостей здійснення (впровадження) інновації (тобто, реалізованості).

Інновація є результатом інноваційного процесу, який визначається як процес використання нововведення, що пов'язаний з його одержанням, відтворенням і реалізацією. Хоча частина дослідників не відносить до «інноваційних» процеси освоєння, використання та поширення освітніх інновацій, обмежуючись визначенням лише діяльності зі створення нового, з практичної точки зору, поняття «освітня інновація» необхідно розглядати як системне. При цьому, на нашу думку, «інноваційними процесами у сфері освіти» будуть процеси пошуку інноваційних ідей; створення (розробки) інноваційних продуктів у педагогічній науці та в системі освіти; їх сприйняття соціально-педагогічним співтовариством та системою освіти в цілому (завдяки теоретичній, методичній, психологічній підготовці учасників); освоєння – засвоєння і застосування (впровадження в практику завдяки розробленню відповідних рекомендацій); поточне використання; оцінювання продуктивності й ефективності та подальше поширення (розповсюдження).

Умовами, що сприяють прийняттю керівником навчального закладу ефективного усвідомлення наукових засад менеджменту освітніх інновацій, мета якого полягає у реалізації сукупності організаційно-управлінських, соціально-економічних і соціально-культурних цілей, є такі:

1. Створення якісної нової системи (або технології) управління закладом освіти; єдиного інформаційного поля для учасників навчально-виховного процесу; вироблення системи оцінювання ефективності діяльності всіх структурних підрозділів закладу освіти; розроблення системи контролю і зворотного зв'язку; розроблення ринкових механізмів взаємодії суб'єктів; якісна побудова зв'язку в системі «освіта-наука-виробництво» (організаційно-управлінські цілі).

2. Створення позитивного іміджу закладу освіти; суттєве оновлення матеріальних фондів; накопичення бази даних про освітні інновації; створення сприятливого інвестиційного клімату та здорового конкурентного середовища (соціально-економічні цілі).

3. Підвищення доходів учасників інноваційного процесу; побудова відкритої соціально-педагогічної системи; пріоритетність гуманних відносин між учасниками навчально-виховного процесу; закріплення

демократичних засад у всіх сферах діяльності; інтеграція у міжнародний освітній простір; підвищення кваліфікаційного рівня співробітників у міжкурсовий період; підвищення рівня ділової активності членів колективу (соціально-культурні цілі).

Досягнення таких цілей забезпечують:

- вирішенням відповідних завдань менеджменту освітніх інновацій;
- зміною наукових підходів і принципів управління;
- застосуванням нових законів і закономірностей.

Важливим при розробці плану управління є врахування даних про середовище, у якому безпосередньо функціонує навчальний заклад як суб'єкт ринкових відносин. Це середовище має певну структуру.

1. Внутрішнє середовище – елементи організаційної структури навчального закладу, ресурси, асортимент освітньої продукції, маркетинговий інструментарій тощо;

2. Зовнішнє середовище: макросередовище – чинники соціально-економічної та соціально-політичної системи суспільства та держави, на які навчальний заклад не може впливати (політичні, соціальні, демографічні, економічні, культурні тощо); мікросередовище – суб'єкти, що безпосередньо взаємодіють із структурними підрозділами певного навчального закладу (споживачі, конкуренти, інші контактні аудиторії).

Підвищення ефективності управління сучасним освітнім закладом необхідно починати зі створення або перетворення системи інформаційного забезпечення та формування системи інформаційно-аналітичної діяльності як основного інструмента управління. Однією з основних характеристик будь-якої системи, що визначає ефективність її функціонування, є характер циркуляції в ній інформаційних потоків.

Для створення цілісної системи інформаційно-аналітичної діяльності в освітньому закладі необхідно, насамперед, визначити її зміст, обсяг, джерела, сформувати потоки інформації та вивести їх на відповідні рівні управління, вирішити, у якій формі та де ця інформація буде зберігатися й як використовуватися.

У випадку використання програмного підходу об'єктом управління є проблема невідповідності між станом системи, який спостерігається або очікується, і її цільовим, бажаним станом. Отже, констатація управлінської проблеми (як об'єкта управління на основі розробки і реалізації програми – програмної проблеми) не буде досягнута без формулювання цілей. До пріоритетних цілей стратегічного розвитку української системи вищої економічної освіти варто віднести:

- забезпечення відтворення інтелектуального потенціалу, генерація і трансформація нових знань;
- забезпечення фундаментального і практичного вектора освітніх програм, подальше вдосконалення системи багаторівневої безперервної освіти;
- розробка та впровадження нових освітніх технологій і активних методів навчання, створення сучасного інформаційного середовища і комплексний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій;
- поглиблення інтеграції ВНЗ з науковими установами Української академії наук, а також галузевими науковими і проектними інститутами, великими науково-виробничими об'єднаннями;
- підвищення інвестиційної привабливості сфери освіти на основі ефективної та взаємовигідної взаємодії з бізнес-спільнотою, інститутами громадського суспільства, органами державної влади і місцевого самоврядування;
- забезпечення участі України в підготовці висококваліфікованих спеціалістів для зарубіжних країн;
- прийняття державної програми сприяння експорту освітніх послуг;
- відновлення життєздатності й ефективної діяльності «ланцюга» взаємозалежних у своєму розвитку «елементів»: держава–бізнес–освітня система–наукова спільнота;
- забезпечення можливості реалізації результатів інтелектуальної праці на національній території;
- відновлення соціального значення і престижу отримання вищої освіти;
- підготовка нової генерації компетентного викладацького складу вищої школи;
- сприяння участі українських вчених у реалізації міждержавних програм;
- розробка механізмів закріплення найбільш перспективних випускників шкіл бізнесу на реалізації національних бізнес-програм.

Навчальні заклади, які планують свій менеджмент ефективніше функціонують і розвиваються відповідно до потреб ринку. Зрозуміло, що на ринку освітніх послуг, як правило, успішно працюють саме такі освітні установи.

Висновки. Отже, особливості діяльності навчальних закладів визначаються умовами зовнішнього середовища. Умови ринкової економіки, що формуються в Україні на підставі децентралізації системи господарювання в цілому, зумовлюють перетворення системи освіти в своєрідну економічну галузь – сферу освітніх послуг, а сучасного освітнього закладу – у суб'єкт ринку освітніх послуг. Це, у свою чергу, робить необхідним використання в управлінні сучасними навчальними закладами засад менеджменту для його успішної діяльності та розвитку.

Основними поняттями управління можуть виступати попит та пропозиція на ринку освітніх послуг, дослідження освітнього простору, інформаційна система навчального закладу.

Необхідність здійснення менеджменту діяльності керівництвом навчального закладу обумовлює використання різних підходів в управлінні сучасними навчальними закладами, головним принципом якого є узгодження діяльності навчального закладу з очікуваннями й освітніми потребами держави, суспільства, особистості. Такий підхід в управлінні навчальними закладами спрямований, з одного боку, на ретельне вивчення суб'єктів ринку освітніх послуг, їхніх смаків, освітніх потреб, а з іншого – на активний вплив навчального закладу як виробника освітніх послуг на формування попиту своїх споживачів.

Література

1. *Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 № 40-IV (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України ; Верховна рада України. – 2002. – № 36. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.*

2. *Національна доктрина розвитку освіти. Затверджена Указом Президента України від 17 квітня 2002 року N 347/2002 [Електронний ресурс] // Офіційний вісник України. – 2002. – № 16. – С. 11. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/151.html>.*

3. *Освітній менеджмент: Навч. посібник / За ред. Л.Даниленко, Л.Карамушки. – К.: Шкільний світ, 2003. – 400 с.*

4. *Сиротинко Г. О. Інноваційний розвиток освіти: проблеми переходу від теорії до практики / Г. О. Сиротинко // Управління школою. – 2005. – № 1. – 174 с.*

УДК 342.9:332.54

В.В. Серета

перший проректор Львівського державного університету внутрішніх справ з навчально-методичної та наукової роботи, к. ю. н., доцент

ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ ТА СКЛАД ДИСЦИПЛІНАРНОГО ПРОСТУПКУ

У статті на підставі аналізу вітчизняного законодавства та наукових публікацій здійснюється характеристика ознак дисциплінарного проступку, а також пропонується авторське визначення цього виду проступку. Досліджено об'єкт, об'єктивну сторону, суб'єкт і суб'єктивну сторону дисциплінарного проступку.

Ключові слова: *дисциплінарна відповідальність, дисциплінарний проступок, ознаки дисциплінарного проступку, склад дисциплінарного проступку.*

В статье на основании анализа отечественного законодательства и научных публикаций осуществляется характеристика признаков дисциплинарного проступка, а также предлагается авторское определение этого вида проступка. Исследовано объект, объективную сторону, субъект и субъективную сторону дисциплинарного проступка.

Ключевые слова: *дисциплинарная ответственность, дисциплинарный проступок, признаки дисциплинарного проступка, состав дисциплинарного проступка.*

The article is based on an analysis of Ukrainians national legislation and publications carried; the author describes the characteristics of the disciplinary misconduct, offered the author's definition of this type of offense. Studied the object, the objective side, the subject and the subjective side of the disciplinary misconduct.

Keywords: *disciplinary liability, disciplinary misconduct, characteristics of the disciplinary misconduct, the composition of the disciplinary misconduct.*

Постановка проблеми. Сучасний розвиток української держави та розбудова інститутів громадянського суспільства неможливі без подальшого удосконалення національної правової системи. З огляду на зміни у сфері суспільної організації праці особливої актуальності набула проблема дисциплінарної відповідальності працівників за невиконання або неналежне виконання своїх обов'язків. Підставою притягнення до дисциплінарної відповідальності виступає вчинення працівником дисциплінарного проступку. У сучасних